

Krzysztof Całus
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie
Wydział Humanistyczny

Kuba i rewolucja kubańska w prasie polskiej 1958-2016

(Streszczenie)

Celem tej pracy jest analiza obrazu Kuby i rewolucji kubańskiej, jaki wyłania się z artykułów opublikowanych na łamach różnych polskich tytułów prasowych w latach 1958-2016. Jest ona próbą odpowiedzi na pytanie jak zmieniała się perspektywa, z jakiej prezentowana była w polskiej prasie Kuba i jej rewolucja w zależności od tego kiedy dany tekst był publikowany, kto był jego autorem i w jakiej gazecie się ukazywał oraz jak bardzo obiektywni byli i są dziennikarze polscy piszący o Kubie i rewolucji kubańskiej. Temat ten dotychczas nie dogłębnie opracowany, ukazywały się jedynie artykuły dotyczące obrazu Kuby w pojedynczych czasopismach lub w krótkim okresie czasowych. Nie ukazała się jednak kompleksowa publikacja porównująca treści dotyczące Kuby publikowanych w polskiej prasie na przestrzeni dekad lub na łamach gazet o różnej proweniencji politycznej. Podstawą dla jej napisania były przede wszystkim źródła prasowe wzbogacone o materiały archiwalne z zasobów Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowego w Katowicach, Archiwum Państwowego w Rzeszowie i Archiwum Narodowego w Krakowie. Praca składa się ze wstępu, wykazu skrótów, 4 rozdziałów, zakończenia, spisu zdjęć, aneksów, bibliografii oraz indeksu osobowego.

Rozdział I dotyczy ideologicznych i społecznych podstaw rewolucji kubańskiej. Autor opisuje filozofię i poezję kubańskiego bohatera i wieszczą narodowego – Jose Martíego, ze szczególnym uwzględnieniem antykolonialnych i niepodległościowych wątków w jego wierszach i pismach. Stara się wyjaśnić w jaki sposób zostały one zaimplementowane w ideologii rewolucji kubańskiej. Następnie przedstawiony zostaje marksizm-leninizm jako główny element światopoglądu kubańskiego rządu po 1958 roku, w odniesieniu do rewolucyjnych i porewolucyjnych wydarzeń na Wyspie. Autor

opisał przyczyny, dla jakich to właśnie ta filozofia stała się dla nowego kubańskiego rządu punktem odniesienia. Prezentuje również guewaryzm jako najbliższą i zdaniem rewolucjonistów najbardziej odpowiadającą lokalnym potrzebom.

Rozdział II prezentuje obraz Kuby i jej rewolucji w tygodnikach i miesięcznikach Polski Ludowej. Autor przedstawia artykuły prasowe na temat rewolucji kubańskiej opublikowane na łamach „Polityki”, „Spraw Międzynarodowych, Tygodnika Społeczno-Ilustrowanego „Perspektywy” oraz „Forum”. Stara się uchwycić różnicę w postrzeganiu tego tematu w tych czasopismach, wynikających między innymi z różnego grona odbiorców, do jakiego były kierowane. Uwzględnia również i omawia różnice w postrzeganiu Kuby w ramach każdej z tych gazet z osobna w zależności od czasu publikacji artykułów oraz ich autorów.

W rozdziale III zostały omówiony obraz Kuby i rewolucji kubańskiej na łamach prasy katolickiej wydawanej w okresie PRL. Jest to kwestia istotna, ponieważ w czasach Polski Ludowej prasa czasopisma katolickie były jedynymi względnie niezależnymi od ówczesnego rządu. Każde z omówionych w tym rozdziale różniło się ze względu na cel, jaki przed sobą stawiało, a co za tym idzie, ze względu na sposób opisywania zagadnień związanych z Kubą i jej rewolucją, co autor starał się w tym rozdziale uwypuklić. Autor opisał w tym rozdziale obraz Kuby przedstawiony w „Tygodniku Powszechnym”, Miesięczniku „Znak” oraz Tygodniku Katolickim „Niedziela”. Czasopisma katolickie w PRL starały się pomóc polskiemu katolikowi odnaleźć się niesprzyjającej rzeczywistości ideologicznej, w której światopoglądem promowanym przez państwo był marksizm-leninizm, a treści publikowane w prasie podlegały cenzurze prewencyjnej. Dlatego poruszając tematy związane z Kubą koncentrowano się na zagadnieniach związanych z funkcjonowaniem Kościoła Katolickiego na Kubie i zmianach w jego relacjach z władzą państwową na przestrzeni lat oraz próbach dialogu z marksizmem poprzez teologię wyzwolenia oraz filozofię chrześcijańskiej demokracji. Zwracano również uwagę na różnice między Kościołem Katolickim w Polsce, a na Kubie.

Rozdział IV został poświęcony analizie obrazu Kuby i jej rewolucji w warunkach medialnego pluralizmu i liberalnej demokracji w Polsce po roku 1989. Autor skoncentrował się na przedstawieniu możliwie szerokiego spektrum poglądów politycznych, jeśli chodzi o omawiane w tym rozdziale czasopisma. Z tego powodu zostały w nim omówione: „Polityka”, „Wprost”, „Przegląd Tygodniowy” i „Przegląd”

oraz „Gazeta Wyborcza”. „Polityka” została omówiona jako gazeta będąca wcześniej oficjalnym organem prasowym PZPR, dla porównania jak zmieniło się postrzeganie przez jej redaktorów rewolucji kubańskiej po zmianie ustrojowej. Tygodnik „Wprost” reprezentuje w tym rozdziale prasę prawicową, „Przegląd Tygodniowy” oraz „Przegląd” nową, lewicę niepowiązaną z PRL, a „Gazeta Wyborcza” szeroko pojęte środowiska antykomunistycznej opozycji, które po roku 1989 weszły do głównego nurtu prasy. W tym rozdziale Autor pokazuje w jak bardzo różny sposób można przedstawiać dane zagadnienia w prasie, w zależności od tego jakemu światopoglądowi hołduje dana redakcja.

W wyniku badań podjętych nad tematem zostały uzyskane wnioski, iż temat Kuby i jej rewolucji częściej poruszany był przez prasę w czasach Polski Ludowej niż w III RP. W PRL Kuba była w zdecydowanej większości przedstawiana w prasie w sposób pozytywny, jako państwo, które pomimo przeciwności losu jest w stanie stanąć o sobie w sposób uważany przez siebie za słuszny i zapewnić swoim obywatelom względnie stabilny poziom życia. Mimo tego przekazy prasowe na temat Kuby i jej rewolucji różniły w zależności od grupy docelowej, do jakiej kierowane było dane czasopismo oraz okresu w jakim dany artykuł powstał. W prasie III RP na temat Kuby i rewolucji kubańskiej przeważają opinie krytyczne i negatywne, co jest skutkiem pluralizacji na rynku mediów oraz zmiany paradygmatu na wolnorynkowy i liberalno-demokratyczny.

Uzupełnieniem pracy jest indeks skrótów, indeks nazwisk oraz aneksy. Całość pracy zamyka bibliografia, którą poprzedziło zakończenie stanowiące podsumowanie podjętego tematu.

13.09.2021 Krzysztof Catus